

Viktor Frölke

Het dispuut

2017

THOMAS RAP
AMSTERDAM

Voor Paul

Geweld is het medicijn tegen gekrenkte trots.

– Nietzsche

DEEL I

De Beschaving

Afspraak met praeses Travaglino

‘Gesteld dat ik een keus heb, dan kan ik iets doen, of ik kan niets doen,’ redeneerde Tristan Oleander bij zichzelf, op een zonnige herfstdag de Keizersgracht op fietsend, ‘maar als ik niets doe, kan ik net zo goed dood zijn, dus doe ik maar iets.’

Hij zette zijn fiets tegen een hoge boom naast een bloedrode sportauto. Het grachtenpand waar hij moest zijn was het smalste pand en helde licht voorover. De bakstenen gevel viel niet anders te omschrijven dan glanzend poepbruin. Achter de hoge, in kleine vensters verdeelde ramen waren de gordijnen slordig dichtgetrokken, ofschoon de dag al een aardig eindje was gevorderd. In de verte klonk vaag opera.

Een goed teken, vond Tristan.

Hij besteeg het diep uitgeholde natuurstenen trappetje van het bordes, dat was bezaaid met sigarettenpeuken, glasscherven en kapotte plastic bekers, en staarde naar het embleem op de diepgroen gelakte deur. Een narrenmuts.

Tristan was gespannen, als voor een examen. Eigenlijk was het ook een examen. Het toelatingsexamen voor het studentenleven in de hoofdstad. Wat hij tot dusver had beleefd, als middelbare scholier in de provincie, was kinderspel geweest bij wat er nu stond te gebeuren.

Had zijn moeder er niet vanaf dag één op gewezen dat hij lid moest worden, wilde hij, net als vader, van zijn studententijd de mooiste tijd van zijn leven maken? Zijn vader had het nota bene bij ditzelfde dispuut geschopt tot lid van het bestuur. Waarom

had de zoon de onontkoombaarheid van zijn lotsbestemming niet eerder ingezien?

Dit was trouwens zijn tweede examen, hij had al een keer examen gedaan, voor het Amsterdamsch Studenten Corps, en daar was hij voor geslaagd. Iets te gemakkelijk zelfs, naar zijn smaak. In feite slaagde iedereen voor de Koffietijd zolang hij het inschrijfgeld had voldaan en niet voortijdig kwam te overlijden.

De naam alleen al. Wat was er met de groentijd gebeurd, wat was er gebeurd met kaalscheren, tijgeren, robben, elkaar op geraffineerde, quasimilitaire wijze afmaken, daar was het toch allemaal om te doen geweest?

Nee, de enige eigenaardigheid die hij zich van de Koffietijd kon herinneren, was dat hij op de gebrulde vraag van een ouderejaars naar zijn favoriete bezigheid had geantwoord: 'Nestbevuiling.'

Daar was niets aan gelogen geweest, maar met de waarheid moest je zorgvuldig omspringen, zo bleek.

'Dat woord willen wij hier niet horen, feutmans. In de tent je bek schrobben, en gauw.'

Dat was allemaal nog wel amusant geweest. Maar het amusement zou niet lang duren. De mede-feuten blonken al vóór de Grote Gelijkshakeling uit in eenvormigheid. Daar veranderden fietstochten, tentenkampen en allerhande ludieke en minder ludieke activiteiten onder aanvoering van hees gebrulde ouderejaars weinig aan.

Tristan vroeg belet bij de rector van de Senaat.

De rector, een iele jongen in driedelig grijs, zat achter een reusachtig bureau in een kamer hoog boven in het sociëteitsgebouw en speelde met een elastiekje.

'Ik wil mijn lidmaatschap opzeggen.'

De rector glimlachte. 'Is dat niet wat prematuur?'

'Het is me te gezellig hier. Gezelligheid is niets voor een filosoof.'

De rector leunde achterover in zijn stoel en gooide zijn schoenen op het bureau. ‘Ah, nou, dan zou ik eens bij Multatuli gaan kijken... die lezen boeken, debatteren, hebben een broertje dood aan sport... En trouwens, heeft jouw vader daar ook niet bij gezeten?’

Dat laatste was voor Tristan genoeg reden om géén lid van dat dispuut te willen worden, maar hij staakte zijn verzet. Hij moest nu meegeven, akkoord gaan, doorstromen, anders werd het nooit iets met hem.

‘Luister,’ besloot de rector, ‘ik zal een goed woordje voor je doen. Ze kunnen volgens mij nog wel een feut gebruiken. Multatuli staat hartstikke droog dit jaar. En of je het nou lollig vindt of niet, je hebt een traditie in stand te houden.’

En zo kwam het dat Tristan Oleander, wijsgeer in opleiding, parttime romanticus – met een hang naar groots en meeslepend leven als het niet te veel energie kostte –, het Amsterdamsch Studenten Corps nog een kans gaf. Er moest een wereld zijn waar hij geen weet van had. De wereld van zijn vader.

Nerveus op zijn schoenen wippend op het bordes voor het grachtenpand, bewoog hij een knop aan een staaf op en neer die door de houten deurplint in verbinding stond met een bel met een klepel erin. Tijdens het gerinkel keek hij door het kleine betraliede raampje in de deur naar binnen. Een lange, marmeren gang die verdween in een lager gelegen donkere ruimte. Rechts groene deuren, een rijk geornamenteerd houten trappenhuis. Halverwege een binnenplaatsje, vanwaaruit fel daglicht naar binnen viel.

Hij trok nog eens aan de bel. Er werd niet opengedaan. Hij keek omhoog langs de gevel. Het gordijn op de begane grond bewoog even, een logge poes liep over de vensterbank en keek hem glazig aan.

Moest hij tegen het raam tikken? Dat was een mogelijkheid, maar wellicht werd zulk initiatief niet op prijs gesteld.

Net toen hij overwoog terug te keren naar de onbewoonbaar verklaarde woning in de Grensstraat, waar hij aan het begin van het academisch jaar zijn intrek had genomen bij een lesbische Rietveld-studente, kwam een jongen in regenjas en spijkerbroek aangefladderd. ‘U wenst?’ vroeg hij, omhoogkijkend naar het bordes.

‘Ik heb een afspraak met praeses Travaglino.’

‘Pik,’ zei de student. In twee stappen klom hij het trappetje op en opende de deur. ‘Het zou me niets verbazen als die nog in zijn mandje ligt.’ Zonder Tristan aan te kijken stak hij een hand naar hem uit. ‘Breen. Tot genoegen.’

‘Oleander... Tristan.’ Ongevraagd voegde hij eraan toe: ‘Ik ben dispuutloos.’

‘Zuur.’

Breen beende door de lange gang naar achter, Tristan kon hem nauwelijks bijhouden. Overal lagen jassen op de grond, tassen, bierflesjes, kapotte stoelen, kleden, troep. De hoge muren in de gang, die ooit wit moesten zijn geweest, zagen eruit alsof ze met braaksel waren behangen.

Aan de keukentafel zaten twee jongens in hun boxershort de krant te lezen, de ene met halflang haar, de andere met een baardje.

‘Heren, mag ik even voorstellen – hoe heet je ook alweer?’

Tristan herhaalde zijn naam.

‘Juist. Dispuutloos. Heeft een afspraak met meneer de praeses.’

‘Tot genoegen,’ prevelde het tweetal bijna tegelijk.

Breen ging achter die met het halflange haar staan en tikte met zijn vingertoppen op diens kruin. ‘Dit is Vasseur, onze eeuwige student, aan hem zou ik geen voorbeeld nemen.’ Met zijn kin wees hij naar de ander, met het baardje. ‘En dat daar is Waterschoot van der Gracht. Klinkt adellijk. Is het niet. Zijn voorouders, de Waterschoten uit Drenthe, hebben mid-negentiende eeuw dat Van der Gracht erbij gekocht. Dat leek hun wel chic.

En ik moet zeggen, het is ook chic. Chiquer dan Breen, dat klinkt toch als chemisch afval. Maar goed, geen adel dus, dat Waterschoot van der Gracht, knoop dat goed in je oren, Oleander... Je bent zelf toch geen graaf of jonkheer?’

Tristan schudde van nee: als hij van adel was, dan hooguit geestelijke adel. Hij had de adel nog nooit van dichtbij mogen bezichtigen. Waar hij vandaan kwam bestond geen adel, of er werd geen gewag van gemaakt.

Breen liep naar de ijskast, pakte een pak melk en zette dit aan zijn mond.

‘Ransaap,’ mompelde Vasseur, ‘gebruik een glas. Ik heb geen zin in jouw narigheid in mijn melk.’

Breen klokte het pak leeg en gooide het met een boogje in een openstaande vuilniszak.

Werkeloos bekeek Tristan de keukenmuur, die was volgeklad met namen en telefoonnummers, vaak zonder naam erbij, kuise en minder kuise tekeningetjes en een citaat: *De bewoners van de Amsterdamse Keizersgracht respecteren zich zeer, waarin ik dan ook 't heel enig kenmerk vind, dat hen vanuit de verte op goden doet gelyken, zonder nu juist te beweren dat zij zich aan den anderen kant te buiten gaan aan humaniteit.*

Waterschoot van der Gracht keek langzaam op van zijn krant, haalde een hand door zijn baardje en zei: ‘Als deze vrucht een afspraak heeft met de praeses, breng hem dan ook even naar hem toe, pik.’

‘Heb je hem gezien?’

‘Ik heb hem niet gezien, maar dat zegt niets. Voor hetzelfde geld knipt hij zijn neusharen bij.’

Breen beende terug de lange gang in, Tristan huppelde achter hem aan. In hoog tempo kraakten ze de oude houten trap op. De traploper was niet zozeer versleten, als wel halfverteerd. Halverwege de overloop passeerden ze een jongen met woest haar die hangend in een fauteuil op smiespeltoon zat te bellen.

‘Afknijpen, Clausing.’

Clausing hield zijn hand omhoog ten teken dat hij niet wenste te worden gestoord.

‘Clausing is onze projectontwikkelaar,’ verklaarde Breen. ‘Heeft op alle continenten projectjes die moeten worden onderhouden.’

Uit een half openstaande deur op de tweede verdieping kwamen hoge, luide uithalen van een operazangeres.

Breen draaide zich om naar Tristan. ‘De familie beschikt toch wel over een buitenhuis?’

‘Hoezo?’

‘Als je bij het dispuut wilt, helpt een buitenhuis. Een zeiljacht mag ook. Gebruik je fantasie.’

Toevallig bezat zijn familie een koeienstal in Frankrijk: buiten, maar nauwelijks een huis. ‘Is het waar dat jullie bij Multatuli niet alleen bier drinken, maar ook boeken lezen? Mijn vader –’

‘Heb jij hier iemand boeken zien lezen?’

‘Nee, maar ik zie ook niemand bier drinken.’

‘Dat bedoel ik.’

Breen hamerde op de deur.

‘Jaaaaaaaaa,’ klonk het.

Praeses Travaglino, in hagelwit overhemd met lila chokertje, zat op een keurig opgemaakt bed in kousenvoeten zijn laarzen te poetsen. De kamer was een toonbeeld van properheid. Door de grote ramen aan de grachtkant stortte het zonlicht overvloedig naar binnen. In een hoek draaide een pick-up, met een platenhoes erbij van een blootgeschouderde diva.

‘Eh, heer Travaglino... O, praeses, sorry dat ik stoor... maar hier is uw vrucht,’ zei Breen, alsof hij een prop uit de prullenmand had gehaald die misschien nog van waarde was. ‘Hij beweert dat hij een afspraak heeft.’

‘Je wordt bedankt, pik. En koop eens een behoorlijke jas, deze is hartstikke vaal. Je ziet eruit als een schooier.’

Breen trok de deur achter zich dicht. Tristan stond er nogal verloren bij in zijn jopper. Weliswaar niet vaal, maar representatief was anders. Niet dat Travaglino hem een blik waardig keurde. Hij vond het ook niet nodig de muziek zachter of uit te zetten.

‘*Sit!* Daar op dat kleed. Wacht maar tot ik klaar ben. Je hebt mij ook laten wachten.’

Toen Tristan langzaam richting een stoel bewoog en die bij de leuning greep, blafte Travaglino: ‘Wat heb ik je gezegd? *Sit!* Als je doof bent kun je meteen opzouten. Aan een dove vrucht hebben we niets.’

Tristan huiverde. De commandotoon herinnerde hem aan de Koffietijd, toen die, in al zijn pseudo-autoritaire overdrijving, bespottelijk had geleden. Nu klonk hij anders. Harder. Hij had die toon niet verwacht bij deze praeses, bij dit dispuut. Hij had zich ingesteld op een gecultiveerdere toon.

Langzaam liet hij zich op zijn knieën zakken. Toen dat er te veel uitzag alsof hij knielde, schoof hij zijwaarts op zijn achterste.

Travaglino opende een blikje vet, draaide er met een poetslap in en wreef het klontje uit over zijn cowboylaarzen. Ze zagen eruit als museumstukken, met ingewikkelde stiksels aan de zijkant, waarin Tristan een steigerend paard meende te herkennen. Hij overwoog te vragen: Rijdt u paard? Maar die vraag kwam hem absurd voor. Dit waren geen rijlaarzen. Dit waren cowboylaarzen, maar cowboys reden toch paard? Hij liet de kwestie rusten.

Travaglino haalde een schone doek langs het leer tot het begon te glimmen. Hij nam er de tijd voor. Gelukkig zong de diva. Zolang de diva zong, was er niets aan de hand, dacht Tristan.

Eindelijk vouwde de praeses de poetslappen op en deed ze samen met het potje vet in een la. Daarna wurmde hij zijn tenen in een laars. Al snel kwam de voet vast te zitten.

Tristan wilde iets opmerken over die laarzen, bijvoorbeeld dat ze wel duur moesten zijn geweest, maar ook dat leek hem bij na-

der inzien te grenzen aan het krankzinnige. Eigenlijk viel er niets te zeggen, over wat dan ook, zeker niet voor een filosoof in opleiding, dus hield hij zijn mond maar.

Met alle macht sjoerde Travaglino aan de laars, het leek alsof hij zijn voet naar binnen wilde trappen, maar er zat geen beweging in.

‘De as van mijn vader,’ zei Tristan, plompverloren, boven de muziek uit, ‘bewaart mijn moeder in een narrenmuts.’ Hij vond dat hij toch iets moest zeggen, maar nu had hij van alle dingen die hij had kunnen zeggen het meest idiote gezegd. De praeses deed alsof hij hem niet had gehoord. Hij draaide zich een kwartslag, zodat hij recht voor Tristan zat, legde zijn voet, met de halflage laars in diens schoot en keek hem aan. ‘Aan die kant duwen, pik, dan trek ik aan deze kant.’

Tristan deed wat hem werd gevraagd. Voor zover hij zich kon herinneren, had hij gedaan wat hem werd gevraagd, ook als het hem tegen de borst stuitte. Hij nam de punt van de vettige laars in zijn ene hand, en de hak in de andere en trachtte de laars over de voet heen te schuiven. De praeses trok driftig aan de andere kant. Tristan bestudeerde diens vogelachtige ogen. Travaglino’s hardos was dusdanig gecoeffeerd dat er aan weerszijden hoorn-tjes groeiden.

De operamuziek was weggestorven. Ze waren weer alleen, het enige wat hen scheidde, en verbond, was de laars.

Travaglino hinkte met de laars bungelend aan zijn voet naar de pick-up en draaide de plaat om. ‘Ik kan niet tegen stilte, mijn fout.’ Hij plantte de laars weer in Tristans schoot.

Alsof de voet was geslonken, of de laars uitgelubberd, schoot het ding opeens aan, waarbij de hak tegen Tristans mond stootte. In plaats van pijn te voelen aan zijn lip, moest hij denken aan een gedachte-experiment, waarbij man 1 een deur openduwet, terwijl man 2 diezelfde deur van de andere kant opentrekt. Man 1 heeft geen weet van man 2 en omgekeerd. De filosofische vraag, die

zijn eigen futilliteit genadeloos openbaarde, luidde: wie opent de deur? Kan hier nog van openmaken worden gesproken?

‘Nu de andere,’ zei Travaglino. Hij piepte zijn tenen in de laars en schoof zijn voet er in één moeite door in. ‘Ja, zo zie je maar weer, niemand is symmetrisch.’ Travaglino stond op en keek zijn bezoeker aan, alsof hij die net had opgemerkt.

‘Ik weet niks van laarzen.’ Tristan probeerde met zijn tong zijn bloedlip te stelpen.

‘Weet je iets van overhemden?’

‘Ook niet veel... Maar ik hou wel van chokertjes.’ Hij verbaasde zich over zijn slijmerige toon. Waar kwam die opeens vandaan? Hij hield helemaal niet van chokertjes.

‘Houden van is voor kinderen. Weten, daar heb je wat aan. Wie iets weet kan de wereld iets wijsmaken.’ Travaglino ging op zijn bureau zitten en zette zijn glimmende laarzen op het zitvlak van de stoel, alsof hij ze tentoonstelde.

‘Maar wat bazel ik toch allemaal weer? Ter zake! Waar haalt een dispuutloze vrucht het lef vandaan om de praeses van het illustere dispuutgezelschap Multatuli op deze zonovergoten nazomerdag te storen bij zijn belangwekkende bezigheden?’

Tristan ging rechtop zitten, sloeg zijn armen om zijn knieën. ‘Ik ben hier op voorspraak van de rector van de Senaat. Mijn vader –’

‘Val me niet in de rede! Als ik tekst en uitleg van je verlang, zal ik je dat laten weten.’

‘Ik gaf alleen maar antwoord.’

‘Als ik iets vraag, wil dat nog niet zeggen dat ik een antwoord verlang. En laat je vader erbuiten. Als er één zinsnede is die ik niet meer wil horen in mijn kamer, in dit huis, of waar ook, dan is het wel mijn vader.’

‘Het spijt me.’

‘Spijt is voor wijven.’ Travaglino werkte de pijpen van zijn ribbroek in zijn laarzen. ‘Een wijf heeft spijt dat ze het bierpompje

van een of andere Bilderdijkaan in haar natte beurs heeft toegelaten waardoor ze de rest van haar leven zit opgescheept met waar deloos nageslacht... Maar daar hebben wij geen last van. Er is geen enkele handeling waar een man spijt van zou moeten hebben – afgezien van de stekker eruit trekken, maar dan is het toch te laat.’

Tristan staaarde naar zijn zachte Clarks, en overwoog hoe ver de wereld van de glanzende cowboylaarzen, hagelwitte overhemden en de spijteloosheid af stond van de zijne. ‘Mooie kamer hebt u,’ probeerde hij nog, ‘fijn uitzicht ook... Het spijt me, mij was niets gevraagd. Ik bedoel: het spijt me dat het me spijt.’

Travaglino ging op zijn bureaustoel staan, reikte even naar het plafond en sprong er in een grote boog vanaf. Met een klap landde hij vlak naast Tristans handen op de houten vloer. De pick-up sloeg over, de diva leek zich te verslikken in haar laatste frase, de plaat was afgelopen. Met intense tevredenheid bekeek de praeses zijn glanzende laarzen en stapte ermee door de kamer. Uiteindelijk ging hij voor Tristan staan, spreidde zijn benen en zette zijn handen in zijn zij.

‘Hoe oud zijn wij?’ blafte hij. ‘Heeft iemand u daarover ingelicht? Je mag een klank uitbrengen, vrucht.’

‘Ik denk oud,’ probeerde Tristan. ‘Uit de tijd van Multatuli?’

Travaglino keek hem niet aan. Niet als hij zelf iets zei, en zeker niet als Tristan iets zei. ‘Wat is oud? Twintig jaar? Vijftig, misschien?’

‘Ik weet niet...’ Tristan kon beter te veel gokken, dan te weinig. Alles was oud in Amsterdam, zeker in de grachtengordel. En toen zijn vader lid was, moest het dispuut ook al een tijdje hebben bestaan. ‘Een eeuw?’

‘Een eeuw en vierenvijftig jaar!’ jubelde Travaglino. ‘Dat is... zeer oud. Veel ouder dan een mens kan worden. Wij,’ hij kuchte even, ‘zijn het oudste, en daarmee voornaamste dispuutgezelschap van Amsterdam. *Capiche?*’

‘Ja, meneer de praeses.’

‘Welk lustrum vieren wij dan volgend jaar?’

Tristan dacht niet in veelvouden van vijf. Hij kon zich niet herinneren dat zijn vader ooit bij een lustrum aanwezig was geweest.

‘Het eenendertigste. De voorbereidingen zijn in volle gang, het lustrumbestuur is aangetreden, en het wordt weer magistraal, dat kan niet anders. En weet je wat het briljante is?’

‘Nou?’

‘Een hoofdknik is genoeg, ik heb liever niet dat je de hele tijd “nou” zegt, “jaja”, of erger nog, “hè?” Ongelooflijk hoeveel een mens af kan met knikken.’

Tristan knikte.

‘Je leert snel... Enfin, het bijzondere van een dispuut met zo’n lange traditie is dat niemand ons kan overtreffen. Elke armoedzaaier kan morgen een nieuw dispuut oprichten, en dat gebeurt ook aan de lopende band, maar het is onmogelijk om een dispuut op te richten dat –’

‘Tenzij Multatuli ophoudt te bestaan –’

‘Dan zijn wij nog steeds ouder,’ kapte Travaglino Tristans interruptie af. ‘Hier komen. Ik wil je iets laten zien.’

Tristans benen waren stijf geworden. Zijn lip bloedde niet meer, was alleen nog opgezwollen. Travaglino had het raam opengeschoven en staarde naar buiten. Er paste met gemak een lichaam doorheen. Nee, heel moeilijk zou het niet zijn om een lichaam, zolang het niet tegenstribbelde, door dit raam naar buiten te schuiven. Als een soort corporale begrafenis.

Had zijn vader destijds eigenlijk op het Huys gewoond? Ook daarop moest Tristan het antwoord schuldig blijven.

‘Weet je wat dat is?’ Travaglino wees met zijn neus op de bloedrode sportauto beneden op de gracht. ‘Dat,’ hij bevochtigde zijn lippen, ‘is een Spider Duetto uit 1966, afkomstig van de Carrozzeria Pininfarina.’ De specificaties rolden in vloeiend Italiaans van zijn tong.